

Kunst of vandalisme?

Hoe de muurschilderingen van Banksy vertellen over de prehistorie

Een van de uitdagingen bij geschiedenisonderwijs is om aan te sluiten bij de belevingswereld van de leerlingen. Leerlingen zijn veel met het heden bezig, terwijl geschiedenis per definitie over het verleden gaat. Een muurschildering van de hedendaagse graffiti kunstenaar Banksy kun je gebruiken om een link te leggen naar de prehistorie.

Harry Havekes is vakdidacticus geschiedenis en kunstgeschiedenis aan de Radboud Docenten Academie in Nijmegen.

Koen Henskens is vakdidacticus geschiedenis en mediëvist aan het Instituut voor Leraar en School van de HAN in Nijmegen.

Inmiddels heeft het British Museum het 'artefact' toegevoegd aan zijn vaste collectie.

Op de muurschildering van Banksy zien we een grotschildering uit de prehistorie, die door een gemeentelijke schoonmaker met een hogedrukspuit wordt weggespoten. De kracht van de muurschildering van Banksy, uit mei 2008, is dat deze 30.000 jaar omvat. De schildering is waarschijnlijk gebaseerd op de prehistorische jachtscène uit de grot van Lascaux in Frankrijk. Het is onbekend waarom de prehistorische mens deze afbeelding heeft gemaakt. Er is gespeculeerd dat de cro-magnonmens de schildering als een soort talisman zag. Hij dacht dat als een succesvolle jacht op de muur geschilderd werd, de daadwerkelijke jacht ook succesvol zou zijn.

Eind jaren tachtig kwam de Britse archeoloog Steven Mithen met de suggestie dat de grotschilderingen een soort encyclopedie waren. Hij beargumenteerde dat de makers in een tijd van klimaatverandering leefden en dat ze de dieren op de wanden hadden gezet, zodat de generaties na hen nog konden zien welke dieren er vroeger rondgelopen hadden. Deze theorie kent de prehistorische mens een heel groot en vooral modern historisch besef toe. Daarnaast zou hij ook goed op de hoogte moeten zijn geweest van de klimaatveranderingen in zijn tijd. Een laatste optie die vaak geopperd wordt als motief voor de grotschilderingen, is een (on)bewuste, natuurlijke

behoefte van de mens om creatief te zijn. Geen andere motieven behalve dan dat ze daar zin in hadden, dat ze het mooi vonden, een schets zonder verdere betekenis. De meeste wetenschappers gaan er tegenwoordig vanuit dat grotschilderkunstenaars verschillende motieven gehad konden hebben. De complexiteit van de grotschilderingen, de vaardigheden en organisatie die erbij nodig waren, suggereren dat er veel tijd in gestopt werd. Dit bewijst dat men er veel belang aan hechtte. De detaillering, het realisme en de kleuren van de schilderingen bevestigen ook dat de oermens al een ontwikkeld gevoel voor esthetiek had.

Stiekem werk

In de muurschildering van Banksy speelt esthetiek ook een rol. De boodschap van de schildering is namelijk dat gemeenten en overheden kunst en andere creatieve uitingen niet voldoende waarderen. Op de afbeelding is een gemeenteambtenaar gedachteloos de kunstuiting aan het verwijderen. In 2005, drie jaar voordat Banksy met deze muurschildering kwam, liet hij een vergelijkbare boodschap op geheel andere wijze aan het publiek zien. Hij had zijn eigen werk stiekem in bestaande musea opgehangen, zoals in het British Museum. In dat museum hing hij ongezien een artefact met een muurschildering op, compleet met een bordje met uitleg ernaast. De muurtekening was van een bizon met twee pijlen in zijn rug en een persoon in prehistorische stijl, die een winkelkarretje voortduwt. Op het bijbehorende bordje stond: 'Dit goed bewaarde voorbeeld van primitieve kunst dateert uit het Post-Catatonische tijdperk en verbeeldt naar verwachting de oermens die op weg is naar zijn jachtgronden... De meeste kunst van deze stijl heeft het echter niet overleefd. De meerderheid is vernietigd door overijverige gemeenteambtenaren die de kunstzinnige bijdrage en historische waarde van het beschilderen van muren niet herkennen of begrijpen.' Dit kunstwerk van Banksy heeft een paar dagen ongemerkt in het museum gehangen.¹ Met dit artefact over de grotschildering wilde Banksy bewerkstelligen dat gemeenten beter gaan nadenken voordat zij gedachteloos alle (graffiti)muurschilderingen verwijderen. In London heeft het in dit geval

gewerkt, aangezien de gemeente 300 meter van Leake Street tot 'vrijplaats' voor straatkunstenaars heeft verklaard. Het staat nu bekend als de 'Banksy tunnel'. Ironisch genoeg was Banksy's 'grotschildering uit de prehistorie' enkele maanden na het aanbrengen overgeschilderd door een andere graffiti kunstenaar.

Wie is Banksy?

De graffiti kunstenaar Banksy is er tot nu toe in geslaagd om zijn identiteit verborgen te houden. Hij is waarschijnlijk in de jaren zeventig geboren in de buurt van Bristol in Groot-Brittannië. Toen de graffiti kunst in de jaren tachtig uit de Verenigde Staten kwam overgewaaid, ontstond er snel een ondergrondse subcultuur die zich met graffiti kunst bezighield. Als jonge graffiti-artiest zegt Banksy geïnspireerd te zijn door de graffiti kunstenaar 3D, die later de muziekformatie Massive Attack zou oprichten. Banksy heeft in interviews aangegeven dat hij ook veel heeft geleerd van het werk van de Franse graffiti kunstenaar genaamd Blek le Rat, die met sjablonen werkte om snel en effectief graffiti aan te kunnen brengen. Naast het werken met sjablonen is ook het stencilen als nieuwe graffiti techniek omarmd. Daarbij is de schildering al van te voren op stencils gedrukt en hoeven de kunstenaars deze alleen nog maar op de muur te plakken. Dit geeft extra mogelijkheden voor kleur en complexiteit van de compositie.

Parodie

Banksy blijft op onverwachte plaatsen met verrassende nieuwe projecten komen. Een van zijn laatste acties was het ontwerpen van *Dismaland* (2015), een parodie op Disneyland. Op een verlaten pretparkterrein heeft hij andere straatkunstenaars uitgenodigd om een onderdeel van zijn *Dismaland* mee te bouwen. Het was een pop-up pretpark dat 36 dagen openbleef. Het werd in het geheim opgebouwd, maar vanaf het moment dat het open was, waren mensen bereid om uren in de rij te staan om naar

binnen te kunnen. Het doel van *Dismaland* was de leegte en oppervlakkigheid van pretparken, waar bezoekers als zombies rondlopen en van attractie naar attractie worden gelokt om als hamster in treadmills rond te rennen, ter discussie te stellen.

De kracht van het werk van Banksy zit in het gegeven dat hij op een creatieve en humoristische wijze de toeschouwer aan het nadenken wil zetten. Drie thema's spelen daarbij een centrale rol: de vraag wat kunst (in de openbare ruimte) is en hoe daarmee omgegaan moet worden, zoals zijn *Cave Painting*; het antikapitalisme en anticonsumptisme, zoals zijn artefact in het British Museum en *Dismaland*; en ten slotte actuele politieke kwesties, zoals de situatie in Israël en Palestina. Op de muur die Israël op de Westelijke Jordaanoever heeft gebouwd, maakte Banksy een reeks werken. Onder andere een schildering waarbij een klein meisje een Israëlische soldaat fouilleert, en een schildering waarbij je door een 'gat' in de muur uitzicht hebt op een tropische eiland. Onder dat gat zitten twee Palestijnse kinderen, met emmertje en schopje, die gedwongen zijn in de woestijn te spelen in plaats van op dat mooie strand.

Deze muurschildering van Banksy is gemaakt aan de Palestijnse kant van de muur op de Westelijke Jordaanoever.

In de klas

De graffiti over de grotschildering en de schoonmaker kan een creatieve instap zijn voor tijdvak 1. Je zou Banksy ook als voorbeeld voor protestkunst kunnen gebruiken in andere tijdvakken. In een bredere opzet, bijvoorbeeld als je met burgerschap bezig bent, zijn de werken van Banksy goede aanknopingspunten om het over normen en waarden in de huidige maatschappij te hebben. Over hoe de mens verleid wordt tot consumeergedrag. Over hoe we kijken naar oorlog, geweld, de natuur, privacy, etc. In het kader van Bildung biedt het werk van Banksy mooie ingangen om te discussiëren over schoonheid en over het verschil tussen kunst en vandalisme. Zo schijnt een Palestijnse voorbijganger op de Westelijke Jordaanoever tegen Banksy gezegd te hebben dat de muur wel mooi werd zo. Banksy bedankte de man voor dit compliment, waarop de man boos werd en zei: 'De muur mag niet mooi worden. Wij haten deze muur! Ga terug naar je eigen land!' ■

Boven: Een object met een tekening van Banksy dat hij stiekem geplaatst had in het British Museum in Londen. Het object werd pas na een paar dagen ontdekt. Linkerpagina: Muurschildering in Londen van de graffiti-artiest Banksy. Gemaakt in mei 2008. In augustus 2008 werd de schildering door een andere graffiti kunstenaar overgeschilderd.